

Марина КАРЦЕВА,

orcid.org/0000-0002-7764-3675

*старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
(Харків, Україна) m.d.kartseva@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті розглянуто особливості навчання іноземних громадян міжкультурного спілкування. Означено, що способом здійснення комунікації, засобом опанування системою нерідної мови й культури, інструментом пізнання іноземної культури, формою розвитку здатності до міжкультурного співробітництва й до застосування іноземної мови як знаряддя цієї взаємодії виступає міжкультурний діалог. Подоланню комунікативних ускладнень, формуванню в іноземного студента мотиваційної, комунікативної, когнітивної готовності до міжкультурного діалогового спілкування сприятиме організація навчання в процесі соціально-рольової взаємодії. З'ясовано, що соціально-рольовою взаємодією є вмотивована, спрямована один на одного й на досягнення певної мети вербальна діяльність суб'єктів спілкування як носіїв соціальних ролей, національно-культурних особливостей взаємодії, а також їх індивідуально-психологічні особливості. Соціокультурними факторами, що визначають рольове комунікативне співробітництво, є менталітет як кумулятивна характеристика особистості, та етикет. Розглянуто поняття «роль» та її структурні елементи. Побудувати міжкультурну взаємну діяльність іноземному громадянину в системі міжособистісних відносин із соціальним оточенням дасть змогу комплекс соціальних ролей, які він може грати залежно від ситуації, статусу, рівнів взаємодії тощо. Визначено, що етнокультурні цінності, приписи, подання свого світосприйняття та етикету диктують комунікантам їх соціально-рольову поведінку, яка є неоднаковою в різних культурах. Прийняття та виконання ролі іноземним суб'єктом іноземного навчання здійснюються в процесі пізнання лінгвістичного, культурно-лінгвістичного, паралінгвістичного та поведінкового компонентів іномовної культури. Постійна зміна поведінкового репертуару в різноманітних сферах спілкування та ситуаціях допомагає підтримувати мотивацію мовленнєвих дій учнів під час багаторазового відтворення досліджуваних мовних одиниць і граматичних явищ, сприяючи закріпленню мовленнєвих навичок. Узагальнено, що соціально-рольова інтеракція вирізняється психологічним комфортом; вирішенням комунікативних завдань продуктивної діяльності під час співробітництва; емоційною стійкістю суб'єктів взаємодії; рефлексивною спрямованістю взаємних дій; урахуванням комунікативних, пізнавальних інтересів і потреб студентів-іноземців; орієнтацією на самостійну пізнавальну діяльність; спрямованістю на вивчення іноземної та рідної культур. Навчання іноземних громадян міжкультурного діалогу, організоване у формі спільної соціально-рольової діяльності, відзначається особистісно-орієнтованою спрямованістю та забезпечує формування навичок та вмій діалогічного мовлення, опанування лінгвокультурними та соціокультурними фактами і явищами мови, що вивчається; розвиток і засвоєння компонентів міжкультурної комунікативної компетенції.

***Ключові слова:** міжкультурна комунікація, іноземні студенти, міжкультурний діалог, соціально-рольова взаємодія.*

Maryna KARTSEVA,

orcid.org/0000-0002-7764-3675

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Cross-Cultural Communication
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) m.d.kartseva@gmail.com*

FEATURES OF TEACHING OF FOREIGN STUDENTS OF CROSS-CULTURAL INTERACTION

The features of intercultural education of foreign citizens are considered in the article. It is noted that intercultural dialogue is a way of communication, a means of mastering a foreign language and a cultural system, a tool for learning foreign culture, the ability development form of intercultural cooperation and the use of a foreign language as a tool for this interaction. The organization of training in the process of social-role interaction will contribute to overcome communication complications, to create motivation, communication and cognitive readiness of the foreign student for intercultural dialogue. It was found that social-role interaction is motivated, directed at each other and at achieving a certain goal, verbal activity of subjects of communication as social role bearer, national and interaction cultural characteristics, as well as their individual psychological characteristics. Sociocultural factors that determine the role of communicative cooperation are mentalities as personality cumulative characteristic and etiquette. The concept of

“role” and its structural elements are considered. Build intercultural mutual activity for a foreign citizen in the system of interpersonal relations with the social environment will allow a complex of social roles, which he can go depending on the situation, status, level of interaction and the like. It has been established that ethnic, cultural values, precepts, ideas about their worldview and etiquette dictate to communicators their social and role behavior, which differs in different cultures. The acceptance and performance of the role by a foreign subject of foreign language education take place in the process of learning linguistic, cultural, paralinguistic and behavioral components of a foreign language culture. The analysis of the essence and structure of social-role interaction, determination of the theoretical and methodological basis for teaching intercultural interaction of foreign citizens leads to the conclusion that the problem has potential to make the process of developing intercultural competence of foreign students more effective.

Key words: *cross-cultural communication, foreign students, cross-cultural dialog, social-role interaction.*

Постановка проблеми. Інтеграція, мобільність сучасної людини, поява єдиного інформаційного простору сприяють розширенню сфер міжкультурного та інтернаціонального спілкування. Міжкультурна комунікація стає парадигмою взаємодій, а освітня міграція та освітній туризм створюють умови взаємодії та взаємопроникнення культур. Збільшується кількість іноземних громадян, які приїжджають на досить тривалий час для отримання вищої освіти в Україну. Метою їхньої іншомовної освіти стає формування культури спілкування мовної особистості. Складний процес інтеграції іноземної молоді в новий соціум пов'язаний як з необхідністю прийняття себе в новій соціальній ролі «студента», так і з вирішенням цілого комплексу локальних завдань. Потрапляючи в цілковито нове для себе соціальне середовище та пристосовуючись до життя в іншій країні в умовах нової лінгвокультури, інофони розв'язують багато проблем на кшталт налагодження соціальних контактів, подолання мовного бар'єра, взаємовідносин зі студентами з однієї з ними або з різних країн у групі, на потоці, факультеті тощо. Окреслені проблеми ускладнюють дидактичну, соціально-психологічну взаємодію іноземних студентів із суб'єктами освітнього процесу у ВНЗ, тому з дня приїзду освітніх мігрантів до країни навчання необхідно формувати основи міжкультурного спілкування як особистісну потребу соціокультурної взаємодії та спілкування. Актуальним постає розвиток здатності до міжкультурного співробітництва й до застосування нерідної мови як знаряддя цієї взаємодії (Карцева, Белик, 2018: 54). Це впливає на зміст їх мовного навчання й на вибір технології засвоєння. Таким способом здійснення комунікації, засобом опановування системою нерідної мови та культури є міжкультурний діалог. Оскільки діалог може виконувати в навчальному процесі різні дидактичні функції, це дає змогу розглядати його як багатоаспектне поняття, здатне виступати не тільки засобом спілкування, формою взаємодії з мовленнєвим партнером, але й інструментом пізнання іншомовної культури.

Викладачі-практики на власному досвіді знають, що іноземні учні нерідко не готові вести природний міжкультурний діалог. Під час установлення контакту виникають труднощі, які мають психологічний характер і пов'язуються з браком особистісної потреби, невпевненістю у своїх мовних можливостях, побоюваннями припуститися помилок. Перешкодами можуть слугувати також недостатнє володіння вербальним матеріалом, що вивчається, і неповна сформованість мовленнєвих умінь, відсутність мовленнєвого досвіду як основи для формування вмінь зв'язного мовлення іноземною мовою. Важким для багатьох є планування та мовне оформлення висловлювання в процесі усного мовлення, в якому мовець не має часу для ретельного добору слів. Ускладнюють комунікацію також необізнаність про деякі норми й правила поведінки в іншомовних соціокультурних ситуаціях, оскільки в різних культурах соціально-рольова поведінка має свої особливості. Подолання зазначених труднощів, формуванню в інофонів мотиваційної, комунікативної, когнітивної готовності використовувати іноземну мову на міжкультурному рівні сприятиме соціально-рольова організація міжособистісного спілкування. Навчання міжкультурному діалоговому спілкуванню відбувається в процесі соціально-рольової взаємодії.

Аналіз досліджень. Питанням навчання діалогу в сучасній освіті присвячені дослідження багатьох учених (В. Біблер, І. Зимня, С. Курганов, В. Литовський, В. Ямпільський, Ю. Пассов, М. Соломадін). Проблема діалогового навчання розглядалась у працях таких вітчизняних науковців, як А. Алексюк, В. Морозов, М. Євтух, Г. Троцько, І. Глазкова, В. Лозова. У своєму трактуванні соціальної ролі, описуваної за діяльнісною схемою, Є. Тарасов виділив соціокультурний аспект, розглядаючи людину як носія деяких якостей, сформованих у конкретному середовищі, що викликає необхідність дотримання соціокультурних норм в умовах здійснення діяльності та спілкування. З'явилися дослідження з теорії соціально-рольової поведінки (І. Стернин, М. Барішніков,

Н. Лемяскіна, Т. Шибутані, Л. Хараєва, Л. Кожуховська), експериментальної рольової теорії (А. Петровський, М. Гібш, М. Форверг, Я. Щепанський). У цих роботах роль розглядається як важливий чинник подолання психологічних бар'єрів говоріння в процесі навчання. Незважаючи на різнобічність і безсумнівну теоретичну та прикладну важливість вищезазначених досліджень, вони не вичерпують проблему формування навичок та вмінь міжкультурного діалогічного спілкування під час навчання іноземної мови та потребують більш детального вивчення.

Мета статті полягає в аналізі сутності та структури соціально-рольової взаємодії як оптимального складника навчання іноземних громадян міжкультурного діалогічного спілкування.

Виклад основного матеріалу. У сучасній методиці іншомовного навчання спілкування – це мета, засіб та основа організації навчання іномовному мовленню (Тер-Минасова, 2000: 25), а також ставиться питання про повноцінну соціокультурну підготовку учнів. Основну мету дослідники вбачають у необхідності формування готовності та спроможності до міжкультурної взаємодії.

Мовленнєва практика рідною мовою формує навички визначення за зовнішніми мовленнєвими знаками соціального досвіду співрозмовника, отже, навички розуміння його мовлення. Таких навичок щодо носія мови навчання в інфоно немає, тому їх потрібно сформувати. Ці правила найдоцільніше засвоювати в ході рольової організації процесу навчання, бо певна роль має соціальні обмеження.

Під соціально-рольовою взаємодією розуміється вмотивована, спрямована один на одного й на досягнення певної мети вербальна діяльність суб'єктів спілкування як носіїв соціальних ролей, національно-культурних атрибутів взаємодії, а також індивідуально-психологічні особливості самих суб'єктів спілкування (Суйская, 2013: 154). Соціокультурними факторами, які визначають рольове комунікативне співробітництво, є менталітет як кумулятивна характеристика особистості та етикет як спеціальна соціонормована сукупність правил поведінки. Етнокультурні цінності, приписи та подання свого світосприйняття та етикету диктують комунікантам їх соціально-ролеву поведінку, яка не завжди є однаковою в різних культурах, тобто навчально-пізнавальна діяльність іноземних студентів обов'язково переходить у площину міжкультурної взаємодії або міжкультурної комунікації в навчально-педагогічному процесі.

У соціально-рольовій співдії основне орієнтування проводиться в соціальній ролі адресата, яка

пов'язана з безліччю відповідних рольових очікувань. Останні неоднаково розуміються у зв'язку з різними позиціями соціальної ролі в різних культурах і визначаються культурними цінностями як фактором мовленнєвих особливостей, тому в контексті нашого дослідження спеціального розгляду вимагає поняття «роль», оскільки в процесі інтеракції учасники вступають у різноманітні рольові відносини, реалізація яких знаходить відображення в мові. Багато дослідників (О. Леонт'єв, Є. Тарасов, І. Кон, Л. Крисін, Ю. Левада) тлумачать соціальні ролі особистості як неподільність певного виду соціальної діяльності та відповідного способу поведінки індивіда (Крысин, 2003: 49). Під роллю розуміються схвалені суспільством правила поведінки, зокрема мовні, які асоціюються з визначеним статусом, віком, статтю, освітою, положенням у сім'ї, а також різноманітними ситуаціями спілкування (Крысин, 2003: 50). У рамках соціальної ролі відбувається систематизація норм поведінки в одне ціле відповідно до специфіки функції, статусу, яку роль обслуговує.

Мовленнєва діяльність людей у кожному окремому випадку – це рольова діяльність. Під час спілкування мовець і слухач є носіями комплексу певних соціальних ролей, під якими розуміється конкретний поведінковий прояв індивіда в певній ситуації через рольові очікування та рольове поводження, тобто соціальні ролі, що виконуються комунікантами, впливають на їхню комунікативну поведінку, оцінку партнера й ставлення до нього.

У структурі соціальної ролі особливе місце посідає культурно обумовлений принцип дії ролі, який постає механізмом, що приводить у дію та взаємодію всі складники структури соціальної ролі, а саме позицію, ставлення, розуміння, очікування. Під час навчання вербальної соціально-рольової взаємодії в міжкультурному діалозі особливе значення мають сфери спілкування, оскільки вони як соціокомунікативні утворення є вихідним фактором, що визначає сфери використання мови. Серед них вирізняється побутова сфера як універсальна та ефективна, в якій найсильніше виявляються національно-специфічні особливості взаємодії носіїв різноманітних культур, ментальні та етикетні характеристики тієї чи іншої спільноти. Отже, виділення сфер спілкування дає можливість розуміти та опановувати правила соціально-типового використання іноземної мови в комунікативних цілях.

Вибудовувати міжкультурну взаємну діяльність іноземному громадянину в системі міжособистісних відносин із соціальним оточенням дають змогу набори соціальних ролей, які він грає

залежно від ситуації, статусу, рівнів взаємодії тощо. Саме в соціальній ролі виявляються взаємодія та соціокультурна специфіка міжкультурного діалогу. Соціальна взаємодія завжди ситуативна. Його відмінною рисою є суб'єктивність, оскільки виражає особисті наміри учасників. Вона залучена в безперервний процес взаємозв'язків (міжособистісних, навчальних тощо), різноманітні соціальні групи (наприклад, сім'я, студентська група, компанія друзів тощо). У будь-якій з цих груп особистість може займати певне статусне положення та відігравати призначені ролі, до яких висуваються встановлені рольові вимоги. Іншими словами, в одній ситуації людина може відігравати різні соціальні ролі, тому в акті мовленнєвої комунікації заведено розрізняти статусні та ситуативні поведінкові дії учасників спілкування, а також використовувати ними мовленнєві прийоми.

Поведінка іноземного індивіда в ролі потенційно вирізняється від поведінки в рідній культурі. Щоб досягнути соціально-культурні особливості чужої людини, потрібно програти її роль. Прийняття та виконання ролі – це складний процес. Він є ефективним, якщо йдеться про пізнання іншомовної культури, яка містить такі компоненти, як лінгвістичний, культурно-лінгвістичний, паралінгвістичний та поведінковий (Суйская, 2013: 155). Ці компоненти поєднані між собою та потрібні мовцям для того, щоби бути компетентними на декількох рівнях, а саме на рівні особистісної ідентифікації; на поведінковому рівні; на рівні взаємозв'язків із соціальним оточенням і соціальними інституціями. Іншими словами, бути підготовленим до спільних соціально-рольових дій – це вміти вибирати в процесі спілкування необхідну модель рольової поведінки, орієнтуватися в ситуації, вміти вибирати необхідну форму звернення до співрозмовника, вміти визначати рівень взаємодії (діловий, особистісний або соціально-психологічний).

В процесі навчання міжкультурного діалогу іноземний студент перебуває паралельно у двох якостях, а саме як виконавець ролей, які продиктовані не тільки комунікативною та соціокультурною ситуацією, але й чужою ментальністю; як людина, що має індивідуальні характерні риси та охоча виявити особистісне ставлення до заданої ситуації. Водночас його залучення в комунікативну взаємодію зачіпає такі психологічні компоненти, як реактивність (розумова схильність до певної реакції на соціальні обставини, розуміння необхідності щось сказати, якимось чином прореагувати); сприйнятливність (уміння оцінити поведінку іншого учасника спілкування); уважність (реакція на підказки й натяки свого співрозмовника).

Соціальні ролі диктуються умовами, відбивають соціальні функції (син, студент, однокурсник, покупець тощо). Психологічні ролі потрібно переживати на психологічному рівні (дорослий, суперник, слухач, мовець). Рольові наміри й рольові взаємини, у які вступає людина в ситуаціях комунікативних контактів, найчастіше визначають зміст і характер цього спілкування, тому під час моделювання навчальної рольової взаємодії нерідною мовою необхідно зазначити соціальні ролі учасників, навчати визначати тему розмови самостійно, ставити перед освітніми мігрантами завдання «перевтілитися» у відповідний образ. Можна також рекомендувати й деталізувати деякі складові частини діалогу. Оскільки соціально-рольове спілкування завжди передбачає, з одного боку, діалог як головну форму взаємної діяльності мовленнєвих партнерів, а з іншого боку, соціокультурну та соціолінгвістичну обумовленість мовленнєвих ситуацій, навчальна роль може використовуватися як один із засобів, що уможливує багаторазове відтворення іноземними учнями тих самих мовних і мовленнєвих одиниць.

У процесі спілкування інофони, переймаючи ту чи іншу соціальну роль, отримують уявлення про мовленнєві завдання, свої права та обов'язки. Учасники комунікативних актів нерідною мовою навчаються впізнавати, прогнозувати послідовність дій, поєднувати різноманітні функціонально-комунікативні типи висловлювань (мовленнєві акти), вибудовувати свою мовленнєву поведінку відповідно до прийнятих соціокультурних і соціолінгвістичних норм, які регламентують взаємодію та взаємовідносини людей та створюють специфічну систему (Фомин, 2003: 10). Об'єктами тренування можуть виступати лінгвістичний, культурно-лінгвістичний, паралінгвістичний, поведінковий компоненти. У процесі взаємодії з монокультурною групою іноземних студентів носієм іншомовної культури є викладач. В інтернаціональній групі міжкультурний діалог відбувається з різними представниками культур. Для викладача рольове спілкування – це певним типом організований навчальний процес його продуманого та керованого спілкування з групою, а для іноземців – комунікативна та пізнавальна діяльність. Вирішуючи різні комунікативні завдання та спілкуючись, інофони задовольняють пізнавальні потреби. Це стимулює їх особистісну комунікацію засобами мови, що вивчається.

З огляду на соціально-культурний аспект рольові ситуації спілкування поділяються на одностатусні (колеги, однолітки) та різностатусні («учень – вчитель», «клієнт – службовець»).

Наприклад, у навчальній інтеракції із соціально-рольовим статусом «викладач – студент» комуніканти для досягнення певної мети взаємодії використовують такі інтенції, як питання, повідомлення, твердження, спонукання до дії, переконання, подяка. Якщо студент-іноземець правильно інтерпретував комунікативні наміри викладача, то з його боку повинна відбутися адекватна мовленнєва реакція, яка відповідає запланованому сценарію, тобто відбулась навчальна соціально-рольова співдія між викладачем-координатором та студентом у його головній ролі комуніканта.

Рольова взаємодія «студент – студент» різниться численними мовленнєвими актами й може відхилитися від заданої тематики, оскільки становить різні національно-культурні прояви поведінки та неформальний стиль спілкування співрозмовників. Відповідно до своїх особистісних виявів, залежно від рівня володіння мовою навчання, від конкретної ролі в цій ситуації освітні мігранти можуть творчо реалізовувати свої знання, вміння, інтелектуальний потенціал. Постійна зміна поведінкового репертуару в різноманітних сферах спілкування допомагає підтримувати мотивацію мовних дій учнів під час багаторазового відтворення досліджуваних мовних одиниць і граматичних явищ, сприяючи закріпленню мовленнєвих навичок. Особлива увага приділяється соціокультурним і соціолінгвістичним особливостям навчальної ситуацій. Соціально-рольовими складниками комунікативного акту є не тільки статутні та ситуативні ролі комунікантів, але й вживані стильові прийоми. Починаючи акт спілкування, співрозмовники мають зрозуміти власну соціальну роль і роль партнера. Це потрібно, щоб зорієнтуватися в ситуації та вибрати відповідний стиль мовленнєвої поведінки. Основна соціальна роль може називатися (наприклад, «декан Овсієнко» в ситуації знайомства), решта пізнається за зовнішнім виглядом людини або за супутніми, що надаються під час подання навчальної ролі. В процесі спілкування можуть виділятися ситуативні ролі мовців, що можуть суттєво позначитися на комунікації. При цьому тематичне наповнення ситуацій залежить від індивідуальних потреб комуніканта та його особистого ставлення до

ситуації. Іншими словами, комунікативна ситуація виникає, виходячи з особистих інтересів студентів. Під час навчальної рольової співпраці одночасно розв'язуються конкретно-пізнавальна, розвивальна комунікативна та соціально-орієнтована задачі.

У навчанні міжкультурному діалогу доцільно використовувати такі технології та прийоми, як створення доброзичливої атмосфери; орієнтування в іноземній та навчально-професійній діяльності; створення міжкультурних мовленнєвих ситуацій та ситуативних опор; оцінювання прогностичних результатів. Соціально-рольова інтеракція в іншомовному навчанні характеризується психологічним комфортом; рішенням комунікативних завдань продуктивної діяльності під час співробітництва; емоційною стійкістю суб'єктів взаємодії; рефлексивною спрямованістю взаємних дій; урахуванням комунікативних, пізнавальних інтересів і потреб студентів-іноземців; орієнтацією на самостійну пізнавальну діяльність; спрямованістю на вивчення іноземної та рідної культур.

Висновки. У процесі проведення дослідження з'ясовано, що під час організації іномовного процесу навчання студентів-іноземців на основі соціально-рольової взаємодії відбуваються пізнання іншомовної культури, прийняття та використання її елементів в процесі комунікації. Зазначимо, що навчання міжкультурного діалогу, організоване у формі спільної соціально-рольової діяльності, відрізняється особистісно-орієнтованою спрямованістю. Така форма освітньої діяльності дасть можливість формувати навички та вміння діалогічного мовлення; опанувати лінгвокультурні та соціокультурні факти та явища мови, що вивчається; розвивати й засвоювати компоненти міжкультурної комунікативної компетенції.

Отже, аналіз сутності й структури соціально-рольової взаємодії та визначення теоретико-методологічної бази дали змогу дійти висновку, що навчання іноземних громадян міжкультурної інтеракції є дієвою складовою частиною процесу формування інтеркультурної компетентності.

Напрямом подальшої розвідки є дослідження соціокультурних комунікативно-поведінкових стереотипів представників різноманітних етнокультур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова С. Основы межличностной и межкультурной коммуникации. Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. 288 с.
2. Карцева М., Белик Н. Межкультурная направленность обучения в иностранной аудитории. *Методология та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 квітня 2018 р.). Харків : ХНМУ, 2018. С. 52–58.
3. Крысин Л. Современный русский язык: социальная и функциональная дифференциация. Москва : Академия, 2003. 565 с.
4. Суйская В. Социально-ролевое взаимодействие в контексте обучения межкультурной коммуникации. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2013. № 8 (26) Ч. I. С. 154–156. URL: www.gramota.net/materials/2/2013/8-1/44.htm (дата звернення: 05.03.2021).

-
5. Тер-Минасова С. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : Слово, 2000. 261 с.
  6. Фомин Ю. Психология делового общения. Минск : Амалфея, 2003. 447 с.

REFERENCES

1. Agapova S. Osnovy mezhlchnostnoy i mezhkul'turnoy kommunykatsyy [Basics of interpersonal and intercultural communication]. Rostov-on-Don: Phoenix, 2004. 288 p. [in Russian].
2. Kartseva M., Belyk N. Mezhkul'turnaya napravlennost obucheniya v ynostrannoy audytoryy [Intercultural orientation of training in a foreign audience]. Methodology and practice of linguistic training of foreign students: Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical conference. April 17, 2018. Kharkiv: KhNMU, 2018. pp. 52–58 [in Russian].
3. Krysin L. Sovremennyy russkiy yazyk: sotsial'naya i funktsional'naya differentsiatsiya [Modern Russian: Social and functional differentiation], Moskva: Academy, 2003. 565 p. [in Russian].
4. Sujskaya V. Sotsialno-rolevoe vzaimodeystvie v kontekste obucheniya mezhkul'turnoy kommunykatsyy [Social-role interaction in the context of teaching international communication]. Philological sciences. Theory and Practice. 2013. № 8 (26) Part I. pp. 154–156. URL: www.gramota.net/materials/2/2013/8-1/44.htm [in Russian].
5. Ter-Minasova S. Yazyk i mezhkul'turnaya kommunikatsiya [Language and intercultural communication]. Moskva : Slovo, 2000. 261 p. [in Russian].
6. Fomin Yu. Psikhologiya delovogo obshheniya [Psychology of business communication]. Minsk: Amalfeya, 2003. 447 p. [in Russian].